

УДК 340.115

Анісімова М. О.

студ. гр. Ю-110м НУ «Запорізька політехніка»

КАТЕГОРІЇ ДІАЛЕКТИКИ ЯК КОМПОНЕНТ МЕТОДОЛОГІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Зміни, які відбулися в українському суспільстві за роки незалежності, створили певну суспільно-політичну ситуацію, яка, залежно від певних обставин, характеризується переважаючим впливом у системі вищих органів державної влади того чи іншого владного інституту. Це стосується насамперед інституту президента (президентури), який, незважаючи на наявність в Україні парламентсько-президентської республіки, фактично домінує у «трикутнику» влади: президент – уряд – парламент. Для цього є певні об'єктивні підстави, які зумовлені зокрема розстановкою партійно-політичних сил в країні та двома масштабними загрозами: військовими подіями на Сході України та коронавірусною пандемією, що викликає не тільки політичний, а й науковий інтерес до інституту президента, організації його роботи. Цей науковий інтерес може бути задоволений шляхом всебічного дослідження цих аспектів діяльності інституту президента, що здійснюється на основі відповідного методологічного інструментарію. Оскільки таких інструментів досить багато, то ми вирішили зупинитися більш предметно на пізнавальних можливостях категорій діалектики.

Відомо, що окрім законів, особливе місце у складі діалектики посідають її категорії, котрі об'єднуються в дві групи: перша група показує детермінаційні зв'язки між явищами (сутність-явище; причина-наслідок; необхідність-випадковість; можливість-дійсність), а інша – відображає «організацію», «побудову» буття державно-правових явищ (зміст-форма; одиничне-загальне; частина-ціле).

Із категорії діалектики, що відображають детермінаційні зв'язки у суспільних відносинах та певним чином допомагають вивчити організаційні аспекти роботи інституту президента є насамперед «причина і наслідок». Причина полягає в тому, що з розпадом СРСР і проголошенням незалежності виникла необхідність у створенні нових інститутів влади. Якщо й до того парламент та уряд в Україні існували, то новим для неї, як утім для усіх інших колишніх союзних республік, був інститут президента. Тому наслідком розпаду СРСР стала незалежність і створення так званої

президентури (інституту президента), процес який пройшов кілька етапів. Спочатку Президент України за своїм статусом і назвою був найвищою посадовою особою в державі, потім – Главою держави й главою виконавчої влади, і нині, за чинною Конституцією України, є Главою держави. За часи незалежності в самому процесі еволюції інституту Глави держави, організації його роботи спостерігається постійний взаємозв'язок і взаємообумовленість «причини» (залежно від різних умов) та «наслідку».

Виділяючи із категорії діалектики, що відображають «організацію», «побудову» буття можна виділити такі категорії, як «одиничне» та «загальне». Одиничне позначає ті функції та повноваження які належать лише Президенту України, його конституційно-правовий статус та недоторканість на час виконання повноважень. Адже тільки Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина. Та лише Президент України є гарантом реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору. А загальне позначає, наприклад, що Президентом України може стати будь-який громадянин України, але за певних умов, визначених конституцією та законодавством України.

Також цей аспект проблеми пізнається за допомогою таких категорій, як «форма та зміст». Зміст відображається в упорядкованості таких складових елементів конституційно-правового статусу Президента України як: права та обов'язки, функції та компетенція, адже ці елементи сприяють здійсненню Президентом України своїх конкретних повноважень. Формальне вираження прояву державної влади Президента України як Глави держави, як гаранта державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції, прав і свобод громадян знаходять в нормах Основного Закону України. Але дослідження «форми» тільки через розкриття діалектичної взаємодії з її парною категорією «змістом» – не розкриває повноти всієї картини. Необхідне з'ясування зв'язків та взаємозалежностей між іншими категоріями, з якими форма й зміст перебувають в органічній єдності. Найбільш тісно в цьому плані форма пов'язана з парними категоріями «сутність та явище», де «сутність» це сукупність глибинних зв'язків, відносин і внутрішніх законів, котрі визначають основні риси й тенденції розвитку інституту президента, а «явище» – форма прояву й виявлення сутності інституту президента в Україні.

Таким чином, використання категорій діалектики як методів пізнання державно-правових явищ, допомагає поглиблено дослідити організацію роботи Президента України, його конституційно-правовий статус, повноваження, функції та особливості компетенції.